کتاب‌خوان

آن مخلوق اهریمنی

نگاهی گذرا به کتاب «اژدها در اساطیر ایران»

«چه مایه کشیدیم رنج و بلا/ از این اهرمن کیشِ نراژدها»؛ آن که حکیم ابوالقاسم فردوسی در شاهنامه بارها از جمله در بیت یادشده، «اژدها» می‌خواند، ضحاک، شاه ستمکار و خون‌ریز، است، اما اژدها برای مصداق‌های دیگری هم به کار رفته است. امروز این واژه بیش از هر چیز یک هیولای آتشخوار افسانه‌ای را به ذهن می‌آورد؛ موجودی شوم و پلید که در اسطوره‌های ایرانی هم بارها از آن سخن رفته است. این آفریده اهریمنی در اَوستا و ادبیات پهلوی نام برده شده و پس از اسلام به متونی چون شاهنامه فردوسی راه پیدا کرده است. یکی از فرهیختگان روزگار ما که عمری با شاهنامه همدم و خوگیر بوده، دکتر منصور رستگار فسایی، کتابی تألیف کرده است به نام «اژدها در اساطیر ایران». این شاهنامه‌پژوه برجسته و ایران‌شناس دانشور در کتاب یادشده چنان که از نام اثر پیداست، پیشینه آن واژه و موجود شریر را در اسطوره‌های کشورش بررسی کرده است. رستگار فسایی، آن گونه که در فهرست منابع و مآخذ پایان کتاب آورده، با ملاحظه کتاب‌ها و مقالات بسیار (از آثار مرجع مانند «فرهنگ ایران باستان» و «فرهنگ اساطیر ایران و روم» و «دایرة‌المعارف فارسی» و «دایرة‌المعارف بریتانیکا» تا متون نظم و نثر فارسی همچون شاهنامه و دیوان‌های سعدی و ناصرخسرو و سنایی و «تاریخ بلعمی» و «تاریخ بیهقی») این پژوهش را شکل داده است. کتاب طی فصل‌های گوناگون، اژدها را از ابعاد مختلف بررسی کرده است. در فصل‌های ابتدایی، توضیحاتی درباره شکل ظاهری و اندازه این موجود افسانه‌ای به دست داده می‌شود و سپس درباره برخی مباحث مرتبط و انواع آن (مانند اژدهای سخنگوی) سخن رانده می‌شود. جست‌وجو در متون مذهبی و عارفانه و تشبیهات و استعارات شاعرانه، بخش‌هایی دیگر از کتاب را به خود اختصاص داده است. مؤلف همچنین از باورهای عامیانه درباره اژدها غافل نبوده است. کتاب «اژدها در اساطیر ایران» را انتشارات توس در ۳۸۴ صفحه به چاپ رسانده است.

شنبه‌ها با شاهنامه فردوسی ۶

دکتر یوسف بینا
شاعر و پژوهشگر

کشانی بخندید و خیره بماند
عنان را گران کرد و او را بخواند
بدو گفت خندان که نام تو چیست
به بی تن سرت بر که خواهد گریست؟
تهمتن چنین داد پاسخ که نام
چه پرسی که هرگز نبینی تو کام
مرا مام من نام «مرگ تو» کرد
زمانه مرا پتک ترگ تو کرد

یکی از زیباترین داستان‌های حماسی شاهنامه که دربردارنده صحنه‌های حماسی شکوهمندی از دلاوری‌های جهان‌پهلوان ایران است، «گفتار اندر رزم رستم با اشکبوس» در داستان «کاموس کشانی» است. در این داستان به‌ویژه آنجا که رستم بدون اسب به نبرد تن‌به‌تن با اشکبوس پهلوان تورانی می‌رود، رجزخوانی‌هایش در پاسخ به پرسش‌های حریف بسیار جالب توجه است و جذابیت‌های داستان را صدچندان کرده است.

حکیم توس در این بیت‌ها می‌گوید: [وقتی رستم پیاده به میدان نبرد می‌رود] اشکبوس کشانی می‌خندد و تعجب می‌کند و از رستم می‌پرسد که نامش چیست و چه کسی بر تن بی‌سرش خواهد گریست. رستم در پاسخ می‌گوید که اشکبوس چرا باید نام حریفش را بداند وقتی قرار نیست از این پس زنده بماند. زیرا مادر نام «مرگ تو» را بر رستم گذاشته و سرنوشت چنین مقدر کرده است که رستم پتکی باشد که بر سر اشکبوس کوبیده می‌شود. «کشانی» لقب «اشکبوس» یعنی اهل «کشان» یا «کوشان» که سرزمینی در توران است، «خیره» در اینجا یعنی «شگفت‌زده و متعجب»، «عنان را گران کردن» یعنی افسار اسب را کشیدن و ایستادن و «ترگ» به معنی کلاهخود است و می‌تواند معنای مجازی «سر» نیز داشته باشد. رستم در آغاز بسیاری از نبردهایش که طبق آیین جنگاوری باید رجزخوانی کند و نام خود را به دشمنش بگوید، نامش را پنهان می‌کند و به بهانه‌های مختلف از گفتن صریح نامش خودداری می‌کند یا به‌طنز سخن می‌گوید؛ برای نمونه در یک‌جا وقتی دشمنش از او می‌پرسد که آیا او «رستم» است، در پاسخ می‌گوید که «غلام رستم» است، نه خودش. در این بیت‌ها نیز رستم نامش را به حریف نمی‌گوید. پژوهشگران بر این باورند که دلیل این نام‌پوشی علاوه بر اینکه برای مسخره کردن و خوارداشتن حریف است، می‌تواند برگرفته از باوری کهن مبنی بر تقدس نام و ارتباط آن با وجود و شخصیت هر کس باشد؛ بنابراین جنگاوران نباید نام خود را در میدان جنگ به دشمن بگویند تا او نتواند از این طریق بر آن‌ها مسلط شود. همچنین شاید رستم نام خود را در این گونه مواقع پنهان می‌کرده است تا دشمن همچنان با ابهام و پرسش بماند و اگر رستم کشته شد، روحیه سپاهیان ایران تضعیف و روحیه سپاه دشمن تقویت نشود.

زین قند پارسی

علیرضا حیدری | مدرس ویراستاری

ناویراسته ✗

سی‌وچهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب ۲۰ تا ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۲ در مصلی تهران و همزمان به صورت مجازی در ketab.ir برگزار خواهد شد.

ویراسته ✓

سی‌وچهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب ۲۰ تا ۳۰ اردیبهشت ماه ۱۴۰۲ در مصلای تهران و هم‌زمان به صورت مجازی در ketab.ir برگزار خواهد شد.

نکته

ننویسیم: مصلی تهران
بنویسیم: مصلای تهران

#زین_قند_پارسی

تقریظ رهبر معظم انقلاب بر کتاب «خاتون و قوماندان» منتشر شد

حرکت جهادی فاطمیون افتخار همه افغان‌هاست

گزارش خبری

گروه فرهنگ و ادبیات | آیین چهاردهمین پاسداشت ادبیات جهاد و مقاومت، همراه با انتشار تقریظ حضرت آیت‌ا... العظمی خامنه‌ای بر کتاب «خاتون و قوماندان»، توسط مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، شب گذشته، ۲۲ اردیبهشت ۱۴۰۲ و هم‌زمان با دهمین سالگرد تأسیس لشکر فاطمیون در سالن صبای مشهد مقدس برگزار شد. «خاتون و قوماندان»، روایت زندگی ام‌البنین حسینی، همسر شهید علیرضا توسلی معروف به ابوحامد، فرمانده برجسته و پرافتخار لشکر فاطمیون است که مریم قربانزاده، نویسنده مشهدی، آن را مکتوب کرده و این کتاب به‌کوشش نشر ستاره‌ها منتشر شده است. «خداحافظ کرخه»، «جشن حنابندان»، «جنگ پابرهنه»، «آن بیست‌وسه نفر»، «پایی که جا ماند»، «پنجره‌های تشنه»، «دا»، «نورالدین پسر ایران»، «دختران آفتاب»، «فرمانده من»، «لشکر خوبان» و «تن‌تن و سندباد»، از جمله کتاب‌هایی است که رهبر معظم انقلاب تاکنون تقریظ‌هایی بر آن‌ها نوشته‌اند. در این برنامه، از تقریظ رهبر معظم انقلاب بر کتاب «خاتون و قوماندان» رونمایی شد.

متن تقریظ رهبر معظم انقلاب اسلامی بر این کتاب به این شرح است:

«بسمه‌تعالی؛ سلام خدا بر شهید عزیز، علیرضا توسلی، مجاهد مخلصِ فداکار و بر همسر پرگذشت و صبور و فرزانه او خانم امّ‌البنین. حوادث مربوط به مهاجران افغان را که در این کتاب آمده است، از هیچ منبع دیگری که به‌این‌اندازه بتوان به آن اطمینان داشت، دریافت نکرده‌ام. برخی از آن‌ها جداً تأثرانگیز است؛ ولی ازسوی‌دیگر، حرکت جهادی فاطمیون، افتخاری برای آن‌ها و همه افغان‌ها است. دی ۱۴۰۱».

این برنامه با حضور مهمانانی چون سردار قاآنی فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، آیت‌ا... مروی تولیت آستان قدس رضوی، خزعلی معاون امور زنان و خانواده رئیس‌جمهور، جبلی رئیس سازمان صداوسیما، نظری استاندار خراسان رضوی، قلندر شهردار مشهد، زاکانی شهردار تهران و جمع کثیری از خانواده‌های معظم شهدای فاطمیون برگزار شد.

خاتون‌هایی که نگذاشتند پای قوماندان‌ها بلرزد

در این برنامه، ام‌البنین حسینی، همسر شهید علیرضا توسلی (ابوحامد)، با اشاره به تأثیر تاریخی فرماندهان فاطمیون در دنیای پر از هیاهو و مستکبر و ظالم، و نقش همسرانشان، از قوماندان‌هایی از افغانستان عزیز گفت که توانستند نظم جدید جهانی را به نفع اسلام ناب رقم بزنند و همچنین از خاتون‌هایی که بار سنگین امور زندگی را در مهاجرت به‌دوش کشیدند تا مبادا پای همسرانشان بلرزد و انسان و اسلام در جهان دژخیمان لطمه ببینند.

راوی کتاب «خاتون و قوماندان»، در ادامه از شهدای فاطمیون که به ارباب شهیدشان امام حسین(ع) پیوستند و همچنین قوماندان‌هایی که هنوز در صحرا و دریا و کوه‌ها شبشان را روز می‌کنند و پاسدار اسلام و انسانیت هستند، یاد کرد؛ آن‌ها که در دل خاتون‌هایشان آشوب است، اما صبورند که مردانشان مردانه می‌ایستند. او گفت: تاریخ بشر این روزها را گواهی خواهد داد و آینده به خاتون‌ها و قوماندان‌های فاطمی خواهد بالید. آینده خواهد شنید که روزگاری خاتون‌هایی فاطمی، زخم زبان‌ها شنیدند و کینه و دشمنی دیدند و در خفا اشک ریختند و به دل، خون خوردند؛ اما اجازه ندادند بار غم بر دوش قوماندان‌هایشان بیفتد که مبادا اسلامیت و انسانیت پایمال شود.

حسینی در بخشی دیگر از سخنانش، وعده انتقامی را یادآور شد که خاتون‌ها و قوماندان‌های فاطمی در آینده به‌خون‌خواهی سردار سلیمانی می‌گیرند. او تداوم این راه را تا قیام مهدی موعود(عج) برقرار خواند.

مسئولان، امور مهاجران را تسهیل کنند

صحبت‌های مریم قربان‌زاده، نویسنده کتاب «خاتون و قوماندان»، از دیگر بخش‌های این مراسم بود. او گفت: نام این لشکر، فاطمیون است. این‌ها مدافعان حرم‌اند، مدافعان اهل‌بیت‌اند، مدافعان حرمِ دختران فاطمه‌اند. مردان جان داده‌اند برای حفظ حریم زنان.

این نویسنده ادامه داد: حسین(ع) شهید می‌شود؛ اما زینب(س) پیامبری می‌کند. قوماندان در خون می‌غلتد؛ اما خاتون آرام نمی‌نشیند. ایده اهل‌بیتی و خانواده‌گرای اسلام، همین است. تقابل نیست، بلکه هرچه هست، کنار هم بودن و با هم پیش رفتن است. یک عقبه محکم، مرزها را محکم می‌کند. جهاد در عقبه تمامی ندارد. اگر مقابله با دشمن در مرزها سخت است، در عقبه، هزاران جبهه ریز و درشت و نرم و سخت است. خاتون، قهرمان این جنگ است. او مکمل جهاد مردانه است. اگر ما این را درست نفهمیده‌ایم، دشمن فهمیده است که برای خالی کردن خط مقدم جهاد، عقبه را باید خالی کند؛ عقبه شهادت که به برکت مادران و همسران، خالی نمی‌ماند. این، زن‌ها هستند که تشجیع می‌کنند و به مجاهدان قوت قلب می‌دهند تا آن‌ها نلرزند و پیش بروند.

قربان‌زاده با اشاره به میزبانی ایران از خانواده بزرگ مهاجران، تأکید کرد: آن‌ها شکورانه با ما پیش آمدند. هرچه برای ما سخت بود، برای آن‌ها سخت‌تر بود. مهاجران سال‌هاست از ما شده‌اند، هرچند هویت مستقلشان نباید حل شود. ریشه‌مان مشترک است. به یُمن این اشتراک‌ها، باید امورشان تسهیل شود. جوانانشان باید مسیر رشد و تسهیل را با آسودگی بیشتری طی کنند. سختی معاش هرچه باشد، می‌گذرد؛ اما سختی‌های مسیر علم و پیشرفت، انسان را ناامید می‌کند. امید که مسئولان محترم و دلسوز، این بدنه عظیم را یاری دهند تا توان و ایده‌هایشان برای پیشرفت جهاد و تلاش پربرکت و به‌پیش‌رونده‌شان مؤثر باشد.

ملت افغانستان هم‌خانه ما هستند

علیرضا مختارپورقهرودی، رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی، نیز در این مراسم از بخش‌های گوناگون کتاب «خاتون و قوماندان» گفت. او درباره بخش مربوط به هم‌خانگی مردم افغانستان و ایران، تصریح کرد: رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیداری که با مقامات افغانستان داشتند، بیان کردند که رابطه ما با ملت افغانستان، همسایگی نیست و هم‌خانگی است.

مختارپور خاطرنشان کرد: قسمتی از کتاب درباره نقش برجسته همسران شهدای مدافع حرم از جمله سرکار خانم ام‌البنین حسینی است و به آن‌ها به‌عنوان بانوان نمونه اشاره شده است. همچنین در بخش ماقبل آخر از زبان خود شهید آمده است که زندگی او به دو بخش تقسیم می‌شود؛ چهل‌سالی که رنج و کوشش و مشقت است و دوسالی که برای دفاع از حرم به سوریه می‌رود و به آرامش دست پیدا می‌کند.

ضرورت تولید فیلم سرود درباره مقاومت

ایمان عطارزاده، معاون هماهنگی دفتر حفظ و نشر آثار رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز گفت: زندگی و جهاد فرمانده پرافتخار لشکر فاطمیون، شهید علیرضا توسلی (ابوحامد)، از افغانستان تا ایران و سوریه همان دفاع از دین خدا و شریعت رسول‌ا...(ص) در گستره جغرافیایی عظیم جهان اسلام است. امشب (شب گذشته) در چهاردهمین پاسداشت ادبیات جهاد و مقاومت، تقریظ رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌ا... العظمی خامنه‌ای، بر کتاب «خاتون و قوماندان» منتشر می‌شود. خاتون و قوماندان داستان زندگی و جهاد ابوحامد، فرمانده شهید فاطمیون، به روایت یار و همسر و همراه بزرگوارش خانم ام‌البنین حسینی است که به قلم شیوا و هنرمندانه خانم مریم قربان‌زاده در نشر ستاره‌ها منتشر شد.

این سخنران برنامه خاطرنشان کرد: «خاتون و قوماندان» روایتی صادقانه و صمیمانه از زندگی مجاهدی شجاع، سربازی فداکار، پدری مهربان، همسری عاشق، مهاجری دلداده وطن، مسلمانی بادغدغه‌های مقدس برای دفاع از جهان اسلام است. انتشار تقریظ رهبر معظم انقلاب اسلامی بر کتاب «خاتون و قوماندان»، آغاز یک رویداد بزرگ فرهنگی با محوریت کتاب برای شناخت سیره و زندگی شهداست. به‌تعبیر حضرت آقا، با این ستاره‌هاست که باید راه را شناخت و مسیر را پیدا کرد.

به‌گفته عطارزاده، تولید فیلم سینمایی، مستند، سریال تلویزیونی، سرود و نماهنگ، از جمله فعالیت‌های هنری لازم برای انتقال این مفاهیم ارزشمند به‌مخاطب این پیام در ایران و افغانستان و حتی همه جهان است.

اهدای نشان زنان تأثیرگذار به نویسنده و راوی کتاب

پایان این برنامه با رونمایی از تقریظ رهبری بر کتاب «خاتون و قوماندان» و اهدای هدایایی متبرک از جانب ایشان برای جمعی از مادران خانواده‌های شهدای فاطمیون، همسر شهید ابوحامد، کودکان حاضر در مجموعه و همچنین نویسنده کتاب، همراه بود. علاوه‌بر این، تولیت آستان قدس رضوی نیز خادمی آستان حضرت رضا(ع) و شهردار تهران نیز هدایایی را برای برخی حاضران در نظر گرفتند. انسیه خزعلی، معاون امور زنان و خانواده دولت سیزدهم، نیز به ام‌البنین حسینی همسر شهید و مریم قربان‌زاده نویسنده مشهدی، نشان زنان تأثیرگذار را اهدا کرد.

فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی:

بسیج جهانی سربازان اسلام تشکیل شده است

سردار اسماعیل قاآنی، فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در آیین چهاردهمین پاسداشت ادبیات جهاد و مقاومت گفت: امشب (شب گذشته) در آستانه سالروز شهادت امام صادق(ع) در شهر امام رضا(ع) به‌مناسبت بزرگداشت شهدای عالی‌مقام جبهه مقاومت و فاطمیون ارزشمند و فرمانده جلودار آن‌ها ابوحامد و انتشار تقریظ رهبر معظم انقلاب برای ارزش‌گذاری به‌مردم افغانستان و شهدای آن‌ها به‌صورت عام و خاصه شهدای فاطمیون و به‌ویژه برجسته‌شدن این شخصیت با اخلاص و فداکار قهرمان، ابوحامد، به‌عنوان یک شهید شاخص در این سرزمین قهرمان‌پرور که در طول سال‌های متمادی در نبردهای مختلف حضور داشته‌اند و همیشه این مردم مظلوم افغانستان اگرچه مورد تعرض بوده‌اند در همه‌جا مدافع اسلام بوده‌اند، گرد هم جمع شده‌ایم.

او ادامه داد: جبهه مقاومت امروز از یک هسته و نهال نوپا به‌محور گسترده‌ای که مبادی و نقاط مختلف مقاومت را در سرتاسر دنیا به‌هم متصل کرده، تبدیل شده است. در این جبهه انسان‌های فداکار و باصفا و ارزشمند و با عزتی که در خیلی از چیزها نقاط اشتراک دارند، اما نقطه اشتراک اساسی آن‌ها دفاع از اسلام و عزت اسلامی مسلمانان است، در کنار یکدیگر، هم از خود دفاع می‌کنند و هم از دیگران. ارزش کاری که فاطمیون قهرمان انجام دادند، نسبت به خیلی‌های دیگر برجستگی‌هایی دارد.

قاآنی، شهید ابوحامد را دلیرمرد جوانی خواند که در صحنه افغانستان از اسلام دفاع کرد و ورزیده شد و زمانی که احساس می‌شد در یک نقطه دیگر جغرافیایی، نیاز به دفاع از مردم مسلمانی است که مورد تعرض قرار گرفته‌اند، به‌دفاع از آن‌ها برخاست. قاآنی افزود: روزهای اولی که ابوحامد آمده بود، با تعداد انگشت‌شماری از بچه‌ها، فاطمیون را تشکیل داد؛ اما به‌برکت نام ارزشمند حضرت فاطمه زهرا(س)، مقاومت را به‌معنای واقعی در اوج سختی‌ها عملیاتی کرد. این بچه‌ها به‌وجود مبارک فاطمه زهرا(س) و فرزند برومندشان، سالار شهیدان، تأسی کردند و نام مجموعه‌شان را فاطمیون گذاشتند. به‌برکت نام فاطمیون، ده‌ها هزار تن از جوانان قهرمان این سرزمین مدافع اسلام اعلام آمادگی کردند و از مسلمان‌های دیگری که در نقاط دیگری مورد تعرض آمریکا و اذناب آمریکا قرار گرفته بودند، عزتمندانه دفاع کردند و فرهنگ زندگی عزتمدارانه را به آن جغرافیا منتقل کردند.

فرمانده نیروی قدس سپاه با بیان اینکه امروز نهال فاطمیون به‌درختی تنومند و ظرفیت بسیار ارزشمندی برای دفاع از اسلام در نقاط مختلف تبدیل شده است، اضافه کرد: ای‌کاش شهید عالی‌مقام، سردار سلیمانی، در این جلسه حضور داشت و می‌گفت که این بچه‌های قهرمان، چطور مردانه در میدان‌های مختلف بروز و ظهور پیدا کردند.

این سخنران برنامه با اشاره به ارزش‌های نهفته در زندگی دلیرانه فاطمیون، «مقاومت» را واژه‌ای قرآنی خواند که امروز نه‌تنها دوستان انقلاب اسلامی، بلکه حتی دشمنان انقلاب به‌تعیین‌کننده‌بودن آن اقرار می‌کنند. او تصریح کرد: کسانی که عمری می‌گفتند هر که سلاح و امکانات بیشتری دارد، تعیین‌کننده میدان نبرد است، امروز اقرار می‌کنند و با صراحت هم در نوشته‌هایشان و هم در بیاناتشان دیده می‌شود که کسی برنده است که بیشتر مقاومت کند.

قاآنی آرزوی امام راحل(ره) مبنی بر شکل‌گیری بسیج جهانی سربازان اسلام را یادآور شد و خاطرنشان کرد: امروز به‌برکت هدایت رهبر معظم انقلاب، این آرزوی امام عظیم‌الشأن ما محقق شده و بسیج جهانی سربازان اسلام تشکیل شده است و این فاطمیون یکی از آن برجسته‌های این جبهه وسیع هستند. امروز رژیم صهیونیستی در فلسطین جنایت می‌کند؛ اما لبنان و سید مقاومت می‌گویند اگر شما به‌قدس اهانت و به‌بچه‌های فلسطین هجمه وارد کنید، ما حتما در مقابل شما می‌ایستیم. هنوز صدا از لبنان قطع نشده، شما می‌بینید از یمن صدا بلند می‌شود که ما هم هستیم و در پی صدای آن‌ها، از عراق و سوریه و مناطق مختلف صدا بلند می‌کنند که ما برای دفاع از جوانان فلسطینی آماده هستیم. این گونه بسیج جهانی سربازان اسلام تشکیل شده و به‌همین دلیل اگرچه دشمن جنایت می‌کند، پاسخ دندان‌شکن به‌آن‌ها داده می‌شود.

او اظهار کرد: امروز به‌برکت حضور فاطمیون، نگاه مثبتی به افغانستان شکل گرفته است و چه در ایران و چه در دیگر نقاط، همه به مردم افغانستان به‌دید احترام نگاه می‌کنند.